

Қ.Ш. Молдасан
Г.Қ. Сағынбаева
П. Нұрдаулет

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

Әлеуметтік педагогикалық мекемелерде кеңес беру мен реабилитация жұмыстарын ұйымдастыру

Аңдатпа. Бұл мақалада әлеуметтік педагогикалық-психологиялық мекемелермен кеңес беру реабилитация жұмыстарын ұйымдастыру әдістері қарастырылды. Еліміздегі бүгінгі күнде болып жатқан өзгерістер халықтың әлеуметтік мәселелерін, ең алдымен, ең осал санаттарға, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі адамдарға қатысты өзекті мәселелер туындауда. Осыған байланысты қазіргі кезеңдегі маңызды міндеттердің бірі – денсаулығында ауытқуы бар балалармен оңалту жұмыстарының тиімділігін арттыру. Мақаланың мақсаты – мұғалімнің реабилитация жұмыстарында оқытудың инновациялық әдістерін қолданудағы мүмкіндігі шектеулі балалардағы өзгерістерді зерттеу. Қазіргі таңдағы Қазақстан – әлеуметтік-саяси жаңару үдерісі үдемелі жүріп жатқан мемлекет. Осы жаңа бағыттың ерекше міндеттерінің бірі жаңа буындағы Қазақстандықтардың жаһандық динамикалы даму жағдайларында әлеуметті дамуы мен белсенділігінен туындап отыр. Баланың ертеңі оның алған біліміне, қабілеті мен белсенділігіне байланысты. Яғни, тікелей білім беру жүйесіне негізделеді. Мұндай білім беру жүйесі қоғамның дамуының шарты, іргелі құралының бөлігі ретінде көрініс табады. Бұл қоғамдағы болып жатқан өзгерістердің белсенді қатысуын оқыту мен тәрбиелеудің жаңа қорларын іздеудің қажеттілігін баяндайды. Соның негізінде, өскелең ұрпақтың тәрбиеленуі мен білімденуіне жауап беретін мекемелердің қызметін жетілдіру мәселесі өзекті болып табылады, яғни жаңа адам тәрбиелеу үшін қолайлы жағдайларды мақсатты қалыптастыруда сол мекемелер ерекше маңызға ие.

Түйін сөздер: әлеуметтік педагогика, бала, инклюзия, әлеуметтік технология, мүмкіндігі шектеулі жандар, әлеуметтік мәселелер.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2022-140-3-144-158>

Кіріспе

Қазіргі уақытта қолайсыз, жағымсыз экологиялық, саяси және әлеуметтік факторлар, жағдайлар, біздің балаларымыздың физикалық, рухани, психологиялық және эмоционалдық денсаулығына теріс әсерін күн санап туғызуда. Әйгілі дәрігер-мұғалім Лесгафт айтқандай: «Балаларды физикалық, моральдық және ақыл-ойдың тозуынан сақта!» –деп жазады. Жыл сайын осындай қолай-

сыз әсерлердің болуынан, физикалық және психикалық ауытқулары бар, балалар саны артып келеді [1]. Егер қалыпты жағдайда дамып келе жатқан, баланың ата-аналары үшін, балабақша, мектеп ол сөйлесе алатын, басқа балалармен ойнай алатын, көңіл көтеретін, бірдеңе білетін мекен болса, мүгедек балаларды тәрбиелеп отырған отбасылар үшін, бұл балабақша, мектеп т.б мемлекеттік орындар, бұл мүмкіндігі шектеулі балалар үшін орынсыз мекен болмақ. Себебі, бала өзін

еркін сезіне алмайды, ұялады немесе тартыншақтайды. Бала толықтай дамып, өмірге бейімделе алады, өйткені мектепке дейінгі білім беру мекемесінде коррекциялық даму бағдарламасын құру, педагогикалық ықпалдың әлеуметтік бағдарлануын және мүмкіндігі шектеулі баланың әлеуметтену кезіндегі жағдайларды қамтамасыз етеді.

Мектепке дейінгі балалар қазіргі таңда өзекті әлеуметтік педагогикалық – психологиялық мәселенің ең басты өзегі. Бұл мақалада ең алдымен мүмкіндігі шектеулі деген ақпаратқа тоқтала кетсек, артық етпес. Себебі, бала туыла салысымен әртүрлі себептерге байланысты оның денсаулығындағы ақаулық осы кезден бастау алады. Осы кезден бастап, көптеген емдік шаралар мен әлеуметтік психологиялық, педагогикалық диагностикалық зерттеу кезеңдерін бастағанымыз жөн. Мүмкіндігі шектеулі баламен неғұрлым, ерте кезеңде, жұмыс басталса, оның қоғамға бейімделу және әлеуметтену үрдісі соғұрлым жоғары болады. Бұл тек ізгілендіру процестеріне ғана емес, сонымен бірге «ерекше» балаға, ерте түзету-педагогикалық көмек көрсетудің тиімділігіне де байланысты жағдай.

Мүмкіндігі шектеулі тұлға деп – балалардың психологиялық-педагогикалық сипаттамасы, бұл балалардың физикалық, интеллектуалдық немесе эмоционалдық-еріктік проблемалары бар, әлеуметтік бейімделуде белгілі бір қиындықтарға тап болған, қоғамда бар, жұмыс істеу дағдыларын игерген кезде, олар танымдық белсенділікті бұзған, оқу қиындықтарымен байланысты болған, проблемаларға алып әкеледі. Сонымен бірге, тәжірибе көрсеткендей, мүгедек баланың дамуындағы проблемалар, тек биологиялық факторлардан ғана емес, сонымен бірге негізгі педагогикалық, психологиялық заңдылықтардың орындалмауынан да туындап отыр: байланыс шектеуі, ұжымдық қатынастар жүйесі, деформацияланған (ең алдымен қоршаған ортасымен, достарымен), әлеуметтік белсенділік жоқ немесе азайған, сондықтан қазіргі қоғамда балаларды адамгершілікке, отан сүй-

гіштікке тәрбиелеу, ата-анасын сыйлау, сондай-ақ мүгедектерге құрметпен қарау, мектепке дейінгі жас кезеңінде қалыптасуы керек.

- Балалар мен жасөспірімдерді бейімдеу, әлеуметтену, интеграциялау мәселелерін Б.Н.Алмазов, Г.А. Гусев, П.А.Литвак, Г.М. Андреева, А.И. Ковалева, А.Б.Мудрик, Х.Х.Малюфеев, Т.В. Егорова;

- Білім беру және тәрбиелеу контекстіндегі реабилитациялық педагогиканы зерттеген Н.Вайзман, А.Б.Гордеева, Е.А. Горшкова, Р.В. Овчарова және т.б.;

- Дене кемістігі бар баланың тұлғалық даму ерекшеліктері Дж.С еңбектерінде қарастырылған. Сонымен қатар Выготский, И.В. Белякова, П.М.Боскис, П.Е.Левина, М.С. Певзнер, В.Г. Петрова, О.Н. Усанова және т.б ғалымдар зерттеген;

- Р.Д. Бабенкова, Т.А. Власова, М.В. Ипполитова, Е.Х.Мастюкова, К.А. Семенова және т.б.денсаулығында ақауы бар, айналадағы заттарды тануда, білім, моторика мен қабілеттерді меңгеруде қиындықтар бар балаларды анықтады.

- Әлеуметтік - педагогикалық, психологиялық түзету мәселелерін В.П. Кащенко, А.Д. Гонеев, Ю.Ю.Черво және т.б. зерттеді [2].

Жалпы осы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытатын негізгі білім, ол инклюзивті білім беру жүйесі.

Инклюзияның мағынасы - баланы қарапайым сыныпқа немесе топқа орналастыру ғана емес, ол қоғамдағы мүмкіндіктері шектеулі баланы толықтай қамту үшін, мекеменің кеңістігін, сонымен қатар оқу процесіндегі өзгертілулердің болуы. Инклюзивті білім берудің негізі, балаларға қатысты кез келген, кемсітушіліктің жоюы болып табылады, бұл барлық адамдарға бірдей қарауды қамтамасыз етеді, бірақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға, ерекше жағдай жасайды.

Жоғарыда аталған қарама-қайшылықтар зерттеу тақырыбын таңдауды анықтады, оның мәселесі келесідей тұжырымдалды: емдеу-профилактикалық мекемеде мектепке дейінгі балаларды тиімді оңалтудың педагогикалық, психологиялық шарттары қандай?

Бұл мәселені шешу - зерттеудің мақсаты.

Зерттеу нысаны: емдеу-алдын алу мекемесінің білім беру кеңістігіндегі мектеп жасына дейінгі балаларды оңалту.

Зерттеу пәні: емдеу-профилактикалық мекемедегі мектеп жасына дейінгі балаларды оңалтудың педагогикалық шарттары.

Зерттеу мақсаттары:

1. Емдік-профилактикалық мекемедегі мектеп жасына дейінгі балаларды оңалтудың мәні мен теориялық негіздерін ашу.

2. Емдеу-профилактикалық мекемеде мектеп жасына дейінгі балаларды оңалтудың педагогикалық үлгісін жасау.

3. Емдеу-профилактикалық мекемеде мектеп жасына дейінгі балаларды оңалту тиімділігінің педагогикалық, психологиялық шарттарын анықтау және эксперименттік негіздеу.

4. Емдеу-профилактикалық мекемеде мектеп жасына дейінгі балаларды оңалту бойынша ғылыми-әдістемелік ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу болжамы: емдеу-профилактикалық мекемеде мектеп жасына дейінгі балаларды оңалтудың тиімділігіне келесі педагогикалық шарттар орындалған жағдайда қол жеткізіледі:

- мектеп жасына дейінгі балалардың ішкі әлеуетін жұмылдыру және өзін-өзі дамытуға бағыттау мақсатында емдеу-алдын алу мекемесінде оларды оң ынталы іс-әрекетке қосу;

- барлық оңалту субъектілерінің іс-әрекетінің оқу-түзету бағыттылығын біріктіру;

- дене кемістігі бар мектеп жасына дейінгі балалардың жасын, жеке ерекшеліктерін және оңалту әлеуетін ескере отырып, олардың компенсаторлық мүмкіндіктерін ашу;

- орталықтан ата-аналардың психологиялық-педагогикалық мәдениетін арттыру, оларды оңалту процесіне тарту;

- емдеуді - алдын алу мекемесінде мектеп жасына дейінгі балаларды оңалтуды ұйымдастырудың тиімділігін ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етуді құру;

- педагогикалық, психологиялық практика кезеңінде балабақша балаларына емдеу-алдын алу мекемелерінде балалармен

жұмыс істеу формаларын, әдістерін меңгеру мүмкіндігін беру арқылы жоғары оқу орнында әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлаудың тәжірибеге бағытталған құрамдас бөлігін күшейту.

Зерттеу әдістері: әдебиеттерді теориялық талдау, эксперименттік жұмыс; бақылау, тестілеу, сұрақ қою, әңгімелесу, құжаттама мен мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық іс-әрекетінің өнімдерін талдау; әлеуметтік-педагогикалық, психологиялық тәжірибені зерттеу және жалпылау; қарапайым математика статистика әдістері.

Әр адамның құқығы мен еркіндігінің негізгі жүйесінде, білім алу құқығы ең маңызды фактор. Барлық дамып келе жатқан елдердей, өзіміздің еліміз Қазақстан Республикасында да, аталған құқық барлық балаларымызға оларға деген, әлеуметтік және материалдық жағдайды, жыныстық ерекшелігі, дінге деген көзқарасы, денсаулығы т.б, жағдайларға қарамай қамтамасыз етіледі. Біздің елімізде бір де, бір бала қандай да бір дамуындағы ақыл-ой немесе физикалық бұзылысы салдарынан, бұл құқықтан айрыла алмайды.

Балалардың білім алу құқығындағы негізгі мәселе өз елімізде басты заңымызда - Қазақстан Республикасының Конституциясында қарастырылған. 1994 жылдан бастап, біздің еліміз баланың құқығы туралы БҰҰ Конвенциясын қабылдады, денсаулығы мен дамуы бұзылған балалардың «білім саласындағы қызметке тиімді қолжетімділігін» қамтамасыз етуге міндеттеме алды. Аталған міндет өз кезегінде баланы әлеуметтік өмірге аса толыққанды дәрежеде қамтып, тұлғасын дамытуға әкеледі».

Осы уақыттан бастап, Қазақстан Республикасының білім беру саласында мүмкіндігі шектеулі балаларға оларды өз бетінше өмір сүруге толық және лайықты дайындайтын сапалы білім беруді, қолжетімді жасау міндеті қойылған. Елімізде болашақта қарапайым ортада өз бетінше, тең құқылы өмір сүретін, еңбекте, шығармашылықта және жеке өмірінде, өз ісін жүзеге асыра алуға мүмкіндік жасайтын, білім берудегі осындай түрін іздеу және ұйымдастыру бойынша іс-шаралар белсен-

ді жүзеге аса бастады. Мұндай тәсілдерінің бірі ретінде инклюзивті білім беру ғылымы алынды, ол дамуында бұзылуы бар, балаларға білім алуға қолжетімділік пен тең құқықты қамтамасыз ететін, балалардың кез-келген кемсітуге жол бермейтін, және ерекше жағдайларды (материалды-техникалық, кадрлық, психологиялық-педагогикалық, сауықтырушы және т.б.) құратын жалпы білім беруді дамыту, үдерісі болып табылады.

Тәрбиеші мен дефектолог мамандарының жұмыс түрлерін өзара қайта бөлу, сөйлеу қабілеттерін дамыту, қарапайым математикалық көріністерді қалыптастыру, ойын әрекетін құрастыру жұмыстарын тәрбиеші ғана емес, педагог – дефектологтардың да атқаратын жұмысы.

Жұмыс түрлерін арнайы ұйымдастырудың негізіне, есту арқылы қабылдауды дамыту және дауыс шығаруды коррекциялау, көзбен қабылдауды дамыту, емдік дене шынықтыру және т.б. бағыттар жатады.

Дамуында дефектісі бар балалар, мектепке дейінгі және бастауыш сыныпқа білім беретін мекемелерде де білім алуға да болады.

Жалпы білім беретін мекемелер 3 жастан 10 жасқа дейінгі балалар деңгейіне құрылады. Мекемелердің негізгі мақсаты - жалпы және арнайы мектептерге дейінгі, оқыту процессінің арасына өзара байланыс орната отырып, оқыту процесін ұйымдастыру.

Мектептік, оқу кезеңіне өту, бастапқыда бала үшін, бір «дағдарыстық» кезең болып саналатыны белгілі жағдай. Бала жаңа әрекет түрлері кезінде, оқу әрекеті мен танысып, сондай-ақ жаңа балалар ұжымына және үлкендерге, тәрбиешілерге басқа да педагогикалық мұғалімдерге үйренісуі керек.

Сондай-ақ, психикалық және физикалық дамуында ауытқуы бар балалармен әсіресе, педагог - психологтар, әлеуметтік педагогтар, дефектолог-мұғалімдер, логопед - мұғалімдер, медицина мамандары жұмыс жасайды. Бұл мекемелердің мектепке дейінгі балаларға қатысты іс-әрекеттің барысы:

- Балаларға жас ерекшелігін, даму ерекшеліктерін, соматикалық жағдайымен психикалық денсаулығын бақылай отырып білім беру;

- Психокоррекциялық және психопрофилактикалық жұмыстар;

- Емдік-мекемелік шаралардың комплексін өткізу.

Балабақшадағы тәрбиенің процесі балаларға деген қамқорлықты, сонымен қатар білімге, өмірлік маңызы бар әрекеттерге, балалардың жеке қасиеттері мен қабілеттерін дамытуға, олардың даму кемшіліктерін түзетуге бағытталған. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар, балаларды мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының оқу процесіне қосу, ең алдымен, ересектердің балаларға деген көзқарасын өзгертіп, барлық балалардан ерекшеленіп, ерекше білім қажеттіліктерінің оқытылуы тек «ерекше» деңгейдегі қажеттіліктерді қажет ететін балаларға ғана оқытылады. Осы уақытқа дейін педагогикалық практикаларда, біз осы ерекшеліктерді теңестіруге дағдыланғанбыз және үйренісе алмағанбыз, өйткені ұқсас балаларды басқару басқаларға қарағанда оңайырақ. Ерекше балалардың ерекшеліктерін теңестіру мүмкін емес жағдай, мұндай балаларды басқалармен бірге оқыту, мәселелерін кәсіби түрде шешу үшін, оқытудың практикасын, тактикасын өзгерту қажет. Егер біз «ерекше» балаларға жағдай жасай бастасақ, онда біз басқа балалар үшін, тең құқықтар қағидасын бұзамыз. Мұндай жағдайда, барлық балаға бірдей қарау үшін, сіз барлық балалармен жеке ерекшеліктерін ескере отырып, жұмыс істеуді үйренуіміз керек.

Қабілеті шектелген балаларды білім беретін мекемелерге іріктеуді психикалық медициналық педагогикалық кеңес мүшесі жүзеге асырады. Себебі: олар балаға диагностика жасап, қорытындысын шығарып белгілі бір факт ретінде зерттеледі.

Мүмкіндігі шектеулі, атап айтқанда, есту ауытқулармен туындаған қиындықтарды жеңуге арналған психологиялық-педагогикалық ресурстар бүгінде кеңінен талқылануда. Бұл мәселе мектеп жасына дейінгі балалардың тұлғалық ерекшеліктерін зерттеуде өзекті болып табылады, олар жасқа байланысты және ерекше бейімделу қиындықтарының қалыптасуымен сипатталады, мұндай мектеп жасы-

на дейінгі балалардың жағдайдағы стресстік әсерге сезімталдығының жоғарылауын тудырады олармен күресудің шектеулі тәжірибесі. Мүмкіндігі шектеулі мектеп жасына дейінгі балалардың төзімділігі, алынған ұқсас көрсеткіштермен салыстырғанда, айтарлықтай айырмашылықтарға ие емес. Атап айтқанда, дені сау құрбыларды көрген кезінде күресу стратегиялары, сондай-ақ олардың төзімділікпен корреляциясылығымен ерекшеленеді. Есту кемістігі бар мектеп жасына дейінгі балаларда басымдықты жеңу стратегияларына қарағанда, жеңу стратегиялары әдетте бейімделгіш, бірақ аз өзгергіш негізінде сипатталады.

Есту қабілеті нашар баламен байланыс. Баланың сөйлеу арқылы басқалармен қаншалықты жақсы сөйлесе алатындығы есту қабілетінің төмендеу деңгейіне байланысты. Есту қабілеті бұзылған балалардың көпшілігі сөйлеу тілін және есту қабілеттерін қарым-қатынас жасау үшін қолдана алады [4, 77-86 б.].

Есту қабілеті нашар балалардың ата-аналары гаджеттерге, ұялы желілерге арналған уақытты шектеп, баламен мүмкіндігінше сөйлесу керек. Есту қабілеті нашар балалар кейде белгілі бір дыбыстарды, сөздерді, тіпті сөйлемнің тұтас мүшелерін естімейді, сондықтан олар кейде қойылған сұраққа жауап бермейді. Бұндай жағдай орын алған кезде, ең көп тараған жауап - оны сол күйінде қалдыру және қайтадан сұрақ қоймау. Олар осындай баламен аз қатынаста келеді, өйткені, бұл түсініспеушілік табиғи реакция болып табылады. Балаңыздың назарын аударыңыз, ол сіздің бетіңізді көретіндей етіп тұрыңыз, мүмкіндігінше қоршаған орта шуының деңгейін төмендетіңіз. Осы тактиканы қолдана отырып, сіз жақсы нәтижеге қол жеткізесіз.

Әйгілі француз философы, гуманист Мишель Монтель XVI ғасырда былай деп жазды: «Саңырау дегеніміз - соқырлыққа қарағанда әлдеқайда ауыр физикалық мүгедек тұлға. Бұл адамды негізгі қасиетінен - тез және еркін сөйлесу қабілетінен айырады. Саңырау - бұл негізінен әлеуметтік кемшілік. Бұл соқырлықтан гөрі тікелей, жеке тұлғаның әлеуметтік байланысын бұзады» деп айтып кеткен.

Ойын балалардың ойлауы мен сөйлеуін дамыту үшін шектеусіз мүмкіндіктер бе-

реді. Естімейтін баланың сөйлеу тілін дамыту тұлғаны дамытудың жалпы міндеттерінен бөліп шешуге болмайды. Естімейтін баланы тәрбиелеудегі маңызды рөл оның әрекет ету барысында қоршаған әлеммен танысуында болады. Әлеуметтік тәжірибе белсенділік арқылы жинақталады. Балаларды көтеру, медициналық тексеруден өткізу, гигиеналық процедуралар, түскі ас, ойын, ұйықтауға дайындық, серуендеу кезінде жүзеге асырылатын әр түрлі іс-шаралар балаларды қоршаған әлемнің заттарымен және құбылыстарымен таныстыру үшін, сондай-ақ мақсатты түрде қолданыла алады [5, 152 б.].

Атақты кеңестік психолог Л.С. Выготский: «бір жағынан кемістік дегеніміз - бұл минус, шектеу, әлсіздік, дамудың нашарлауы; екінші жағынан, бұл қиындық тудыратындықтан, алға жылжудың күшейтілген қозғалысын ынталандырады».

Осылайша, Людвиг ван Бетховен саңырау болғандықтан тоғыз симфонияның бесеуін жазды. Кім біледі, егер мәңгі тыныштық оны музыкамен жалғыз қалдырмаса, Бетховеннің таланты өзін осындай керемет күшпен көрсете алар еді [6, 65 б.].

Есту қабілетінің төмендеуімен өмірде бәрі жоғалған жоқ. Қарапайым адамдар сияқты мыңдаған және он мыңдаған саңырау адамдар қуанышпен өмір сүре алады және де өз мамандықтарымен жұмыс артқаруда. Олардың көпшілігі әртүрлі лауазымдарға ие. Бұл жоғары білікті инженерлер-дизайнерлер, дарынды механиктер, принтерлер, суретшілер ...

Иә, шынымен де, саңыраудың орнын толтыру қиын мәселе.

– Саңырау баланы мейірімді, жанашыр адам ретінде қалай тәрбиелеу керек?

– Оның бойында жанқиярлық қабілетін қалай дамыту керек, жоғары азаматтық қасиеттерді сіңіру керек?

– Бұл маңызды міндеттер тек педагогикалық, психологиялық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік мәселелерге де қатысты [7, 23 б.].

Баланың дамуы қоршаған ортаға да байланысты. Ол баланы әртүрлілігімен жеңіп, таң қалдырғысы келеді. Өсіп келе жатқан адам әрқашан білімге дайын, ол өзін қоршап

тұрғанның бәрін түсінгісі келеді. Міне, оның жолында кедергі пайда болады. Өйткені, саңырау баланың қоршаған әлем туралы негізгі ақпарат көзі бүлінген.

Сонымен қорытындылай келе, енді жоғарыда аталған материалды талдау нәтижесінде қол жеткізуге болатын кейбір негізгі тұжырымдарды қорытындылайық.

Есту қабілеті бұзылған адамның әлеуметтік бейімделуі мен интеграциясы көбіне олардың әлеуметтік-мәдени сәйкестендірілуіне байланысты, өзінің немесе осы қоғамдастықтың, субмәдениеттің мүшесі ретіндегі санасынан, анықтаушы фактор - тіл. Саңыраулардың жеке басының дамуы мен қалыптасуы ымдау тілі субмәдениеті аясында немесе соған сәйкес әлеуметтік-мәдени сәйкестендіруді қалыптастыруда шешуші рөл атқаратын еститін адамдар қауымдастығында жүзеге асырылуы мүмкін.

Әлеуметтік-мәдени сәйкестендіру және интеграция әсіресе, жастар арасында олардың өмірлік өзін-өзі анықтауға, отбасын құруға, достар шеңберін құруға байланысы өткір мәселе.

Тәжірибелік-эксперимент жұмыстарының нәтижелерін талдау мен өңдеу.

Сөйлеу тілінің бұзылуын (сөздік қорының дамымауын) анықтау теориялық және тәжірибелік тұрғыдан маңызы зор мәселе болып табылады. Диагностикалау барысында тек сөйлеу тілінің бұзылуы ғана анықталып қоймайды, сонымен қатар түзету-дамыту және логопедиялық жұмыстарды мақсаты әрі тиімді ұйымдастырудың жағдайлары анықталады.

Дамуында ауытқуы бар, мектеп жасына дейінгі балалардың функционалды сауаттылығын, сабақтағы тәртібін, оқу деңгейін анықтау үшін зерттеу ұйымдастырылды. Зерттеу жұмысының негізгі базасы ретінде Қызылорда қаласындағы №106 «Қарлығаш» балабақшасының 4-5 жастағы балалары алынды.

Тексеру алдында тәжірибе жүргізуші өзінің диагностикалық іс-әрекетінде негізгі ұстанымдарды басшылыққа алды. Сондықтан, анықтау тәжірибесін ұйымдастыру кезінде

біздер де тексерудің белгілі қағидаларына сүйенген болатынбыз. Атап айтқанда: жүйелі тексеру, кешенді тексеру, іс-әрекеттік тексеру, динамикалық тексеру, онтогенетикалық, барлық аталған қағидалар өзара тығыз байланысты.

Сөйлеу тілінің дамымауы бар дайындық тобындағы балалардың сөздік қорын молайту үшін, алдымен анықтау тәжірибесі ұйымдастырылды. Анықтаушы тәжірибенің мақсаты – сөйлеу тілінің дамымауы бар дайындық тобындағы балалардың сөйлеу тілін дамыту барысында заттық-тәжірибелік іс-әрекетті бағытталған түрде қолдану деңгейін анықтау. Осыған байланысты келесідей міндеттер шешімін тапты:

1. Тәжірибе өткізуге қажетті әдістемелерді іріктеу, оларды өңдеу, дидактикалық материалдарды жинақтау;
2. Арнайы (түзету) мекемесіндегі 4-5 жастағы балалардың сөйлеу тілінің, сөздік қорының даму ерекшелігін анықтау.
3. Түзете-дамыту сабақтарында ойын іс-әрекетті пайдалану деңгейін анықтау.

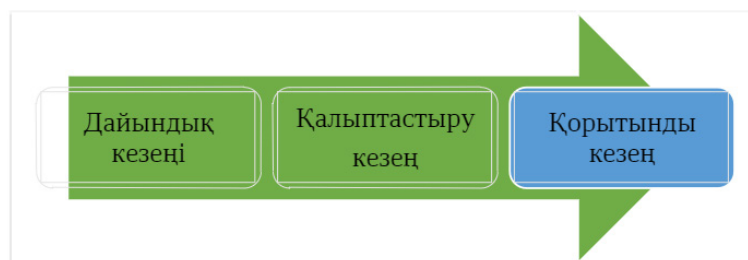
Эксперимент жұмысы 3 кезеңнен тұрады:

1 кезең – Дайындық. Сөйлеу тілінің кемістігі бар дайындық тобындағы балалардың сөйлеу тілін тексеруге арналған әдістемелерді іріктеп, жүйелеу. Әдістемелерді өткізуге қажетті құралдар мен жабдықтарды дайындау. Сонымен бірге, мекеменің мамандарымен (медикимен, тәрбиешімен, логопедпен) сұхбаттасу, тест алу, сауалнама жүргізу. Балалардың жеке құжаттарын қарау, мекемеде орнатылған күн тәртібімен, сабақ кестесімен танысу.

2 кезең – Қалыптастыру кезеңі. Арнайы балабақшада балалардың сөйлеу тілінің, сөздік қорының қалпын анықтау үшін педагогикалық тәжірибелер (анықтау және оқыту) өткізу.

3 кезең – Қорытынды. Тәжірибе барысында алынған мәліметтерді талдау. Талдау нәтижелерін ғылыми тұрғыдан тұжырымдап, қорытынды шығару.

Тәжірибенің дайындық кезеңінде осы аталған мекеменің мамандарымен әңгімелесу, олардың педагогикалық іс-әрекетімен танысу, арнайы құрастырылған сауалнаманы толтырту сияқты шаралар да жүргізілді.

Сурет 1. Эксперименттің кезеңдері

Тексерілетін балалардың жеке құжаттарын (психоневрологиялық жеке картасын) алдын ала қарастыру олар туралы жалпы ақпаратты толықтыруға, әр баланың ерекшелігін дәл білуге себепкер болды. Сонымен бірге, тексерілетін балалардың жас шамасы мен мамандардың қойған медициналық және педагогикалық диагнозымен танысуға мүмкіндік берді. Тәрбиешіміздің және зерттеу жүргізуші біздің шешіміміз бойынша, топтағы 33 баланы екі топқа бөлу арқылы қарастырдық. Бірінші топ – эксперимент тобы, екінші топ бақылау тобы болып бекітілді. Эксперимент тобында – 20 бала, бақылау тобында – 13 бала бар. Дайындық кезеңде біз осы екі топтың ойлау және сөйлеу деңгейін анықтап көрдік. Біз зерттеуімізде көркем әдебиет, математика сабағын пайдаландық. Ал, енді тақырып, қарапайым математика сабағынан пішіндер жөнінде болды. Тапсырма төрт деңгейге құрастырылды.

Тексерілген барлық бүлдіршіндерге «II деңгейіндегі сөйлеу тілінің жалпы дамымауы» деген диагнозы қойылған.

Анықтаушы тәжірибенің дайындық кезеңінде арнайы әдістемелік әдебиеттерді талдау негізінде отандық ғалым, Қазақстандағы логопедия саласының дамуына айтарлықтай үлес қосқан маман Қ.Қ.Өмірбекова ұсынған сөйлеу тілін тексерудің диагностикалық әдістемелері, бағалау көрсеткіштері алынған болатын. Нақты, «Сөйлеу тілінің бұзылуын тексеру» атты еңбегінде берілген «Сөздік қорын тексеру» тарауында көрсетілген әдістер таңдап алынды. Ең бастысы ондағы тексеруге қажетті сөздер мектепке дейінгі мекемелерінің бағдарламасына сәйкес құрастырылған, сөзік-буындық құрамы қолжетімді, қолайлы болуы ескерілген.

Заттардың атын білдіретін сөздер, іс-әрекетті білдіретін сөздер, заттың сапасы мен қасиетін білдіретін сөздер, заттың санын білдіретін сөздер тақырыптық топтасу күйінде ұсынылды. Сөйлеу тілінің дамымауы бар балалардың сөздік қорын тексеруге алынған лексикалық және көрнекілік материалдардың, төмендегі қағидалар бойынша іріктелді:

- семантикалық болуы (заттың атын, бөлшегін сапасын, уақытын, кеңістікті білдіретін);
- лексикалық-грамматикалық болуы (барлық сөз таптарына қатысты);
- тақырыптық болуы (белгілі тақырып бойынша топталуы).

Анықтаушы тәжірибенің екінші кезеңінде топтағы 4-5 жастағы балалардың сөйлеу тілінің қалпын анықтау үшін сынақ жүргізілді. Алдымен балалардың түрлі жағдай кезіндегі сөйлеу тілі бақылауға алынды. Бақылау нәтижесінде алынған мәліметтер хаттамаға түсіріліп отырды. Кейін әр балаға диагностикалық тапсырмалар ұсынылды. Ал, енді тәжірибелік – бақылау кезегін 1 суреттен көре аласыздар.

Ал, соңғы қорытынды кезеңінде, топтағы 4-5 жастағы балалармен атқарылған жұмыстар жасалып, экспериментке талдау жасалып, қорытындыланды.

Жоғарыда айтылған міндеттерді жүзеге асыру үшін тәжірибеге қатысушы балаларға арнайы тапсырма берілді.

1. Дайындық кезеңінде балабақшадағы ересек топтағы балаларда көркем әдебиет сабағында оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалардың деңгейі анықталды. Жүргізілген сауалнама нәтижесінде көркем әдебиет сабағында баланың функционалды сауат-

тылығын қалыптастыруға анық бағытталған тапсырмаларды қажетті деңгейде пайдаланбайтындықтары анықталды. Көп жағдайда балаларға ертегі, әңгімелерден қарағанда жұмбақтар, жаңылтпаштар көп айтылды. Балалар түсінікпен айтып беруге қарағанда, олар көрініс қою арқылы өздері ертегіні жақсы түсіне алды.

Осылайша, ересек топтағы балалардың функционалды сауаттылығының төменгі деңгейде екендігін анықтадық және эксперименттік жұмыс жасауды бастадық. Тәрбиешіміздің және зерттеу жүргізуші біздің шешіміміз бойынша, топтағы 33 баланы екі топқа бөлу арқылы қарастырылды. Бірінші топ – эксперимент тобы, екінші топ бақылау тобы болып бекітілді. Эксперимент тобында – 20 бала, бақылау тобында – 13 бала бар. Дайындық кезеңде біз осы екі топтың ойлау және сөйлеу деңгейін анықтап көрдік. Біз зерттеуімізде көркем әдебиет сабағын пайдаландық. Сонымен қатар тек көркем әдебиетті ғана емес, математика сабағымен де қатаң тәртіпте сабағымыз өтті. Математика сабағынан, тақырып пішіндер жөнінде болды. Тапсырма төрт деңгейге құрастырылды.

Тақырыпқа байланысты «Пішіндер сипаты» сабағына байланысты түрлі бағыттар зерттеу жүргізілді.

1-деңгей.

Пішіндер сипаты берілді (төртбұрыш, дөңгелек, үшбұрыш, тіктөртбұрыш). Олардың түрлерін ажырату бекітілді.

2-деңгей.

Анықтамаға сүйене отырып, пішіндердің түсін ажыратты. Мысалы, адамның дене

мүшелерін пішінге бөліп қарастырдым. Сонымен қатар пішінге байланысты бөлменің ішінен материалдарды іздеп тапты.

3-деңгей.

Бұл деңгейде «Кім тапқыр» ойыны ойнатылды. Пішіндерге байланысты табиғаттан жасалған, яғни адам жасамаған материалдарды пішіндердің түсіне және пішініне байланысты ақпараттар табу.

4-деңгей.

Балалар тақтаға қарап, пішіндер мен олардың аттарын салыстырды.

Балалардың басым бөлігі алғашқы тапсырмаларды дұрыс орындады, содан кейінгі бөліктерге мүдіріп жауап қатты. Тәрбиеші көбіне ақылды балаларды ғана жауапқа тартып қана қоймай, ал қалған жауап бере алмайтын балаларға мән берді.

Жүргізілген тәжірибе барысында балалар жеке дыбысты буында сөзде айтады, ауызекі сөйлеу кезінде айтылуы ұқсас дыбыстармен шатастыратыны байқалды (шеңбер-сенбер, тақта-дақта, саусақ – шаушақ, аяқ – аяғ және т.б.).

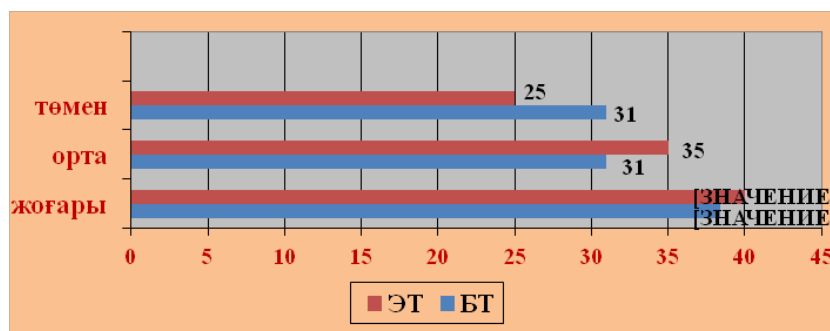
Дайындық кезеңдегі нәтиже 1 кестеде және 2 суретте көрсетілді.

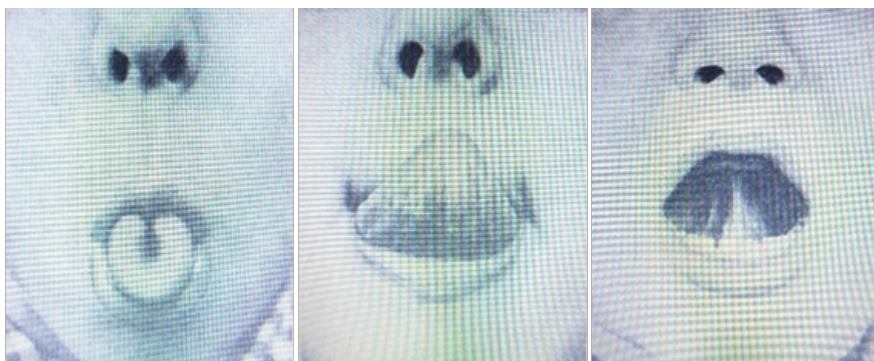
Кесте 1

Дайындық кезеңдегі нәтиже

Топ Деңгейлер	Бақылау тобы 13 (БТ)	Эксперимент тобы 20 (ЭТ)
Жоғары	5 (38,4%)	8 (40%)
Орта	4 (31%)	7 (35%)
Төмен	4 (31%)	5 (25%)

Сурет 2. Дайындық кезеңнің қорытынды диаграммасы

Сурет 3

Сурет 4

Сурет 5

Яғни, дайындық кезеңіндегі тәжірибелік-педагогикалық жұмысының нәтижесі бойынша эксперимент тобында жоғары деңгей 40%, орта деңгей 35%, төменгі деңгей 25%-ды көрсетсе, бақылау тобында жоғары деңгей 38,4%, орта деңгей 31%, төменгі деңгей 31%-ды көрсетті. Дайындық кезеңіндегі тәжірибелік-педагогикалық жұмыстарының нәтижелерінің салыстырмалы көрсеткішін 2 - суреттен көруге болады.

Эксперимент көрсеткіштерінен бақылау тобына қарағанда эксперимент тобында төменгі деңгейлі ойлау аз көрсеткіш көрсеткенін байқауға болады.

Бізді бұл көрсеткіштер қанағаттандырмады. Сондықтан келесі қалыптастыру экспериментін жүргіздік.

2 – кезең қалыптастыру кезеңі.

Қалыптастыру экспериментінің мақсаты – сабақта түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, балалардың белгілі білім, білік дағдыларын қалыптастырып, шығармашылығын арттыру, оқуға, пәнге деген қызығушылықтарын белсенділіктерін арттыру. Осы мақсаттарды жүзеге асыру үшін біз сыни тұрғыдан ойлаудың 4 кезеңінде сабақтар жүргіздік. Сыни тұрғыдан ойлаудың 4 кезеңі:

- 1) Қызығушылықты ояту кезеңі.
- 2) Мағынаны тану кезеңі.
- 3) Ой толғаныс кезеңі.
- 4) Қорытынды кезеңі.

Жүргізілген сабақтарда осы төрт кезеңге негізделген тапсырмалар ұйымдастырдық.

1-кезең. Қызығушылығын ояту кезеңі.

Сабақта балалардың қызығушылығын ояту мақсатында біз мынадай әдіс-тәсілдерді пай-

даландық. Балалардың сөздік қорын дамыта отырып, төменгі әдістерді қолдандым.

Бүгін біз топтағы балалармен «Ж» әрпінің артикуляциялық айтылу жолы мен дыбысталуын өттік. Сабағымыз төрт кезеңге созылды.

I кезең. Қызығушылықты ояту кезеңі.

Балалармен «Ж» әрпінің қалай айтылуына байланысты, айнаға қарап, жаттығу жасау арқылы тілімізді жаттықтырып алдық. Оны төмендегі суреттен көре аласыздар.

Осы жаттығулармен жаттығып болған соң, төмендегідей тапсырмаларды орындауға кірісті.

II кезеңде, яғни Мағынаны тану әдісі.

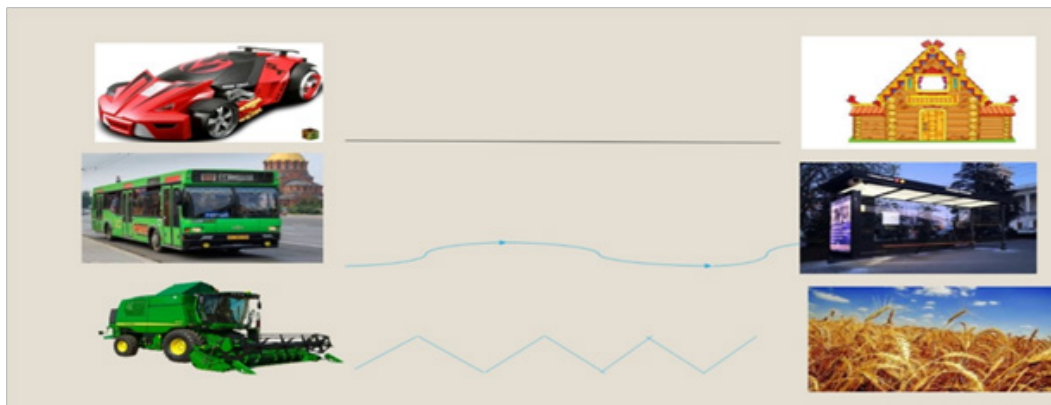
Біз бұл кезеңде балалардың «Ж» әрпін дұрыс айтуына байланысты тақтада тұрған суреттермен тапсырма орындады.

Ойынның мақсаты: суретте тұрған көліктер өздерінің көздеген жерлеріне жетуі керек. Бізде математика сабағымен байланысып, онда сызықтар берілген: түзу сызық, дөңгеленген сызық, қисық сызық осы сызықтық жолдарға байланысты балалар «Ж» әрпін айту арқылы, көліктерге көмек береді.

1. Түзу сызықта балалар баяу ғана «ЖЖЖЖ» деп айтады.

2. Ал екінші, дөңгеленген сызықтық жолда сәл даусын көтеріп орташа жылдамдықпен «Ыжыжыж» деп айтады.

3. Үшінші сызықтық жол, бізде күрделі болуына байланысты, «Ж» әрпін тезірек айтуы керек. Бізде барлық балалар белсене қатысып, сабақты жақсы меңгере алды. Сіздерге тақтадағы суреттің үлгісін төменгі 6 – суретте көрсетілді.

Сурет 6. «Ж» әрпінің айтылуына арналған жаттығу

Барлық баламен жеке жұмыс жасалып, сәл қиналып қалған балаларға көмек беріп, көбірек жұмыс жасалды.

III кезең. Ой толғаныс кезеңінде мына әдіс-тәсілдерді қолданылды.

«Ой толғаныс» әдісі - «Ж» әрпіне байланысты тапсырманы эксперимент негізінде орындалды. Суретте берілген сөздерді тауып, толығымен айтылды. Ол сөздердің үлгісін төмендегі 7 – суреттен көре аласыздар.

«Сөз тіркесі» әдісі. Мақсаты: балардың дұрыс сөйлей алуын қадағалау, зейінін ашып, сөздік қорын дамыту. Балалар шеңберге жайғасады, ойын барысында бір бала бастап кез-келген өзі білетін, сөзді айтуы қажет. Мысалы: «Жақсылық» деп алғашқы бала бастаса, екіншісі соның аяғынан бітетін әріптен бастап, жалғастыруы керек. Солай ойын жалғасып, барлық бала мұқият орындады.

IV соңғы кезең қорытынды кезең, яғни балалармен сабақты қорытындылап, бағаланды.

Сабақтың соңын қорытындылай келе, қорытынды сабақтың аяғында балалардың тілін жаттықтыру үшін жаңылтпаш айтқызылды.

«Ж» әрпіне байланысты тапсырманы эксперимент негізінде орындалды.

«Ж» әрпіне байланысты жаңылтпаш екі топ балаларына арнайы ұйымдастырылды.

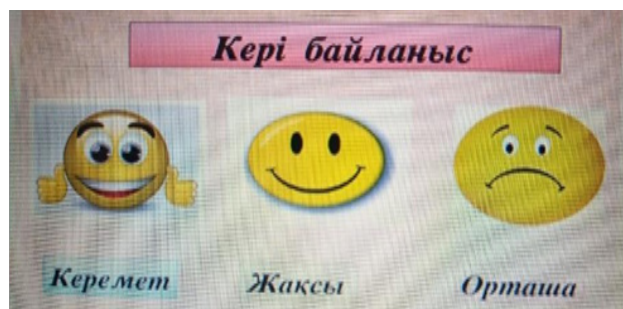
Жағажай,
Жағажайда Қамажай.
Жағажайды Жағалай
Жүгіреді Қамажай.

Бастапқыда айту балаларға қиындық туғызды, сосын 5-6 рет жаттыға келе, барлығы айта алды. Сабақ соңында, сабақ аяқталып, қорытылды.

Бағалау – оқу үдерісінің ажырамас бөлігі, ол баланың алған білімдерінің қорытындысының көрсеткіштері. Бағалауда сұрақ қою арқылы тапсырма орындайды, түсіну, талдау, қолдану деңгейлері арқылы білгенін ұғынады. Өз білімін ары қарай шыңдайды.

Сурет 7. Ой толғаныс әдісі

Сурет 8. Сабақты бағалауға арналған смайликтер

Балалармен тапсырмаларды орындау барысында, олардың қателіктерімен жұмыс жасап, түрлі ойындар арқылы зерттеу жүргіздік. Барлығы белсене қатысып, бір-бірімен жарысып, өз белсенділіктерін көрсете алды. Сабақтың соңында балаларды көңілді смайлик бойынша бағалап, қорытындыланды. Ол смайликтерді төмендегі 8 – суреттен көре аласыздар.

Кесте 2

Қорытынды кезеңдегі нәтиже

Топ Деңгейлер	Бақылау тобы 13 (БТ)	Эксперимент тобы 20 (ЭТ)
Жоғары	5 (38,4%)	9 (45%)
Орта	5 (38,4%)	4 (20%)
Төмен	3 (24%)	7 (35%)

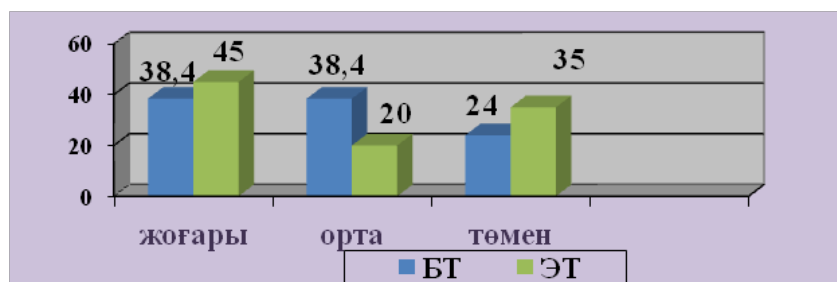
Бақылау кезеңіндегі тәжірибелік-педагогикалық жұмысының нәтижелері бойынша эксперимент тобында жоғары деңгей 45%, орта деңгей 20%, төменгі деңгей 35%-ды көрсетсе, бақылау тобында жоғары деңгей 38,4%, орта деңгей 38,4%, төменгі деңгей 24%-ды құралғандығын көрсетті, яғни жүр-

гізілген тәжірибелік-педагогикалық бақылау жұмысымыздың қорытындысы бойынша логопедия сабағында қолдануға деген қызығушылықтың артқандығына, интербелсенді технологияларды логопедия сабағында қолдану балалардың білімдерін игергендігіне, іскерліктері мен дағдыларын меңгергендігі теориялық тұрғыда дәлелденіп, анықталды.

Тәжірибелік-педагогикалық қорытынды кезеңіндегі жұмыстардың нәтижелерін, салыстырмалы көрсеткішін 9 - суреттен көруге болады.

Осы алынған көрсеткіштерді саралай келе, мынандай қорытынды жасауға болады: эксперимент тобындағы арнайы ұйымдастырылып жүргізілген жұмыстардың нәтижесінде балалардың жоғары функционалды ойлау және сөйлеу қабілеттерінің деңгейлері бастапқы көрсеткіштен 5% пайызға өскен, орта деңгейі 15% - ға кемісе, ал төмен деңгей 10% пайызға өскен. Ал бақылау тобында ешқандай өзгеріс болмаған.

Демек, зерттеу жұмысымыздың - бастапқы кезеңінде жоғары деңгейді эксперимент тобы 40%-ды көрсетсе, эксперимент тобы соңында 45%-ды көрсетті;

Сурет 9. Қорытынды кезеңінің нәтижесі

Кесте 3

Эксперимент басындағы және аяғындағы ересек тобындағы
4-5 жастағы балалардың салыстырмалы пайыздық көрсеткіштері

Жұмыс кезеңі	Деңгейлер					
	Жоғары		Орта		Төмен	
	ЭТ	БТ	ЭТ	БТ	ЭТ	БТ
Басы	40%	38,4%	35%	31%	25%	31%
Соңы	45%	38,4%	20 %	38,4%	35%	24%

- бастапқы кезеңінде орта деңгейді эксперимент тобы 35%-ды көрсетсе, эксперименттік тобы жұмыс соңында 20%-ды көрсетті;

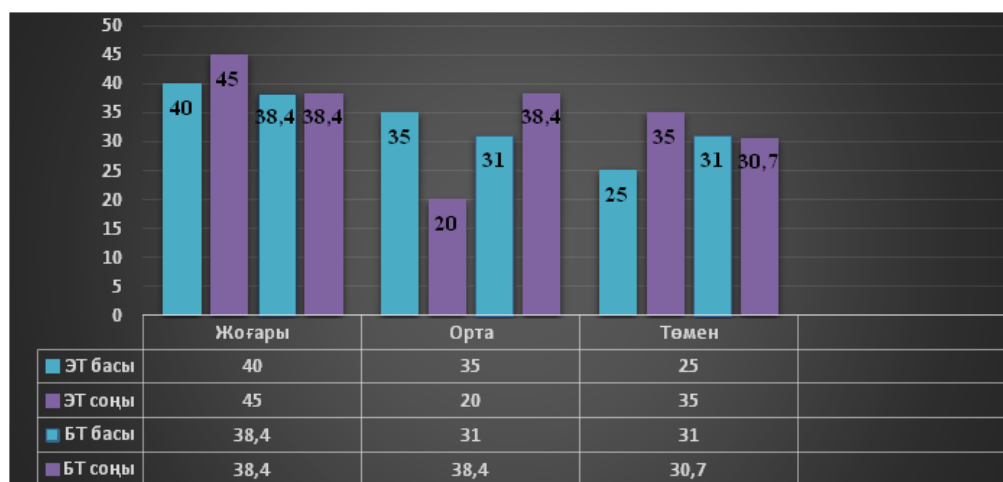
- бастапқы кезеңінде төменгі деңгейде эксперименттік тобы 25%-ды көрсетсе, эксперименттік топ жұмыс соңында 35%-ды көрсетті;

- ал бақылау тобында айтарлықтай өзгеріс болмады. Яғни, тәжірибелік-педагогикалық тобындағы балалардың білім деңгейлері бақылау тобына қарағанда едәуір жоғарылағанын байқадық.

Зерттеу жұмысымыздың қорытынды кезеңдегі нәтижесін төмендегі 10 – суреттегі салыстырмалы диаграммадан көре аласыздар.

Осы диаграмма арқылы балалардың көркем әдебиет және қарапайым математика түсінігін қалыптастыру сабағында сыни

тұрғыға бағытталған деңгейлік тапсырмалар арқылы баланың функционалды сауаттылығын арттыруға болатынын анық байқауға болады. Жүргізілген оқыту тәжірибесі нәтижесінде II деңгейде жалпы сөйлеу тілі дамымаған 4-5 жастағы балалардың сөйлеу тілі мен сөздік қоры біршама дамығаны байқалды. Жоғарыда берілген кестеден олардың практикалық дағдыларының осы параметрлері едәуір жоғары көрсеткіштерге бір қадам жақындағанын көреміз. Сөйтіп, «Белгілі бір тақырыпқа байланысты суреттерді атап шығу» әдістемесін орындау кезінде II деңгейде жалпы сөйлеу тілі дамымаған 4-5 жастағы балалар берілген суреттердің атын атай алды. «Белгілі бір тақырыпқа байланысты суреттерді атап шығу» әдістемесін орындау кезінде II деңгейде жалпы сөйлеу тілі бұзылған 4-5 жастағы балалар ауызша нұсқауды соңына

Сурет 10. Эксперименттің 4-5 жастағы балалармен тәжірибе басындағы және аяғындағы салыстырмалы пайыздық көрсеткіштерінің диаграммасы

дейін мұқият тыңдап, тапсырмаға кіріскен болатын. Педагогтің немесе тәжірибе жүргізушінің сұрақтары мен кеңестерін ескерді. Сондықтан берілген тапсырма барлық ережеге сәйкес, мазмұны жағынан толық және сапалы орындалды деп айтуға болады. «Белгілі бір тақырыпқа байланысты суреттерді атап шығу» әдістемесінің үш үлгісі ұсынылғандықтан, балалар оларды әртүрлі етіп орындады.

Сонымен қорытындылай келе, қазіргі таңда инклюзивті білім беру жүйесі, өзекті мәселелердің бірі екенін айтқымыз келеді. Бұл саламен жылдан-жылға көптеген ғалымдар зерттеп, әлі де ғылымға енгізуде. Қазақстанда осы сала бойынша, әлі де көп мәселе ғалымдардың зерттеу нысаны болмақ. Жалпы, мүмкіндігі шектеулі балалардың көбеюіне қоршаған ортаның да әсері тиюде.

Әдебиеттер тізімі

1. Мовкебаева З.А. Вопросы подготовки педагогических кадров в Республике Казахстан к работе в условиях инклюзивного образования / Мовкебаева З.А. // Педагогика и психология. – 2013. – № 2 (15). – С. 6-11.
2. Исакова А.Т. Инклюзивті білім беру негіздері / А.Исакова, З.А. Мовкебаева, Г.Закаева, А.Б.Айтбаева, А.А. Байтурсынова. – Алматы: ЖК «Балауса» баспасы. – 2016. – 320 б.
3. Коккозева К.Ш. Арнайы педагогика / К.Ш. Коккозева. – Өскемен: С. Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2013. – 110 б.
4. Щербакова А.М., Гудилина О.Н. Сравнительная характеристика отношения к ограниченным возможностям своего здоровья лиц с врожденными и приобретенными нарушениями статодинамической функции // Психологическая наука и образование. – 2010. – № 5. – С. 77-86.
5. Фоминова А.Н. Жизнестойкость личности / А.Н. Фоминова. – Москва: Прометей. – 2012. – 152 с.
6. Леонтьев Д.А., Рассказова Е.И. Тест жизнестойкости / Д.А. Леонтьев, Е.И. Рассказова. – Москва: Смысл, 2006. – 65 с.
7. Вербрюгген А. А. Защитные механизмы и копинг-стратегии у детей с двигательными нарушениями и их родителей: автореф. дис. ... канд. психол. наук. – Санкт-Петербург, 2008. – 23 с.

К.Ш. Молдасан, Г.К. Сагынбаева, П. Нурдаулет

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Организация консультационно-реабилитационной работы в социально-педагогических учреждениях

Аннотация. В данной статье рассмотрены методы организации консультативно-реабилитационной работы в социально-педагогических и психологических учреждениях. Изменения, происходящие сегодня в стране, затрагивают социальные проблемы населения, прежде всего, наиболее уязвимых категорий, в числе которых люди с ограниченными возможностями. В связи с этим одной из важнейших задач на современном этапе является повышение эффективности реабилитационной работы с детьми с отклонениями в здоровье. Цель статьи - изучение изменений у детей с ограниченными возможностями здоровья при применении инновационных методов обучения в реабилитационной работе учителя. В настоящее время Казахстан - государство, в котором идет процесс социально-политической модернизации. Одна из особых задач этого нового направления вытекает из потенциального развития и активности казахстанцев нового поколения в условиях глобального динамичного развития. Будущее ребенка зависит от полученных им знаний, способностей и активности, то есть непосредственно базируется на системе образования. Такая система образования выступает как условие, фундаментальное средство развития общества. Это говорит о необходимости поиска новых ресурсов обучения и воспитания для активного участия в

происходящих изменениях в обществе. В связи с этим актуальным является вопрос совершенствования деятельности учреждений, отвечающих за воспитание и образование подрастающего поколения, так как они играют особую роль в формировании благоприятных условий для воспитания нового человека.

Ключевые слова: социальная педагогика, ребенок, инклюзия, социальные технологии, люди с ограниченными возможностями, социальные проблемы.

K.Sh. Moldasan, G.K. Sagynbayeva, P. Nurdaulet
Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Organization of consulting and rehabilitation work in social and educational institutions

Abstract. The article discusses the methods of organizing consultative and rehabilitation work with socio-pedagogical and psychological institutions. The changes taking place in the country today affect the social problems of the population, first of all, the most vulnerable categories, including people with disabilities. In this regard, one of the most important tasks at the present stage is to increase the effectiveness of rehabilitation work with children with health disorders. The purpose of the article is to study changes in children with disabilities in the application of innovative teaching methods in the rehabilitation work of a teacher. Currently, Kazakhstan is a state in which the process of socio-political modernization is underway. One of the special tasks of this new direction follows from the potential development and activity of the new generation of Kazakhstanis in the conditions of global dynamic development. The child's future depends on the knowledge, abilities, and activity he has acquired. That is, it is directly based on the education system. Such an education system acts as a condition, a fundamental means of the development of society. This indicates the need to search for new resources of education and upbringing for active participation in the ongoing changes in society. On this basis, the issue of improving the activities of institutions responsible for the upbringing and education of the younger generation is relevant, i.e. these institutions are of particular importance in the purposeful formation of favorable conditions for the upbringing of a new person.

Keywords: social pedagogy, child, inclusion, social technologies, people with disabilities, social problems.

References

1. Movkebaeva Z.A. Voprosy podgotovki pedagogicheskix kadrov v Respublike Kazaxctan k rabote v uchovijax inkljuzivnogo obrazovanija [Problems of training pedagogical personnel of the Republic of Kazakhstan to work in the field of inclusive education], *Pedagogika i psixologija* [Pedagogy and psychology], 2013. No.2 (15). P. 6-11, [in Russian].
2. Iskakova A.I., Movkebaeva Z.A., Zakaeva G., Aytbaeva A.B., Bayturzynova A.A. Inkljuzivti bilim beru negizderi [Basics of inclusive education] («Balausa», Almaty, 2016, 320 p.), [in Kazakh].
3. Kokkozeva K.Sh. Arnajy pedagogika [Special pedagogy], (Publishing House of S. Amanzholov East Kazakhstan University, Oskemen, 2013, 110 p.), [in Kazakh].
4. Shcherbakova A.M., Gudilina O.N. Sravnitel'naja harakteristika otnoshenija k ogranichennym vozmozhnostjam svoego zdorov'ja lic s vrozhdennymi i priobretnennymi narushenijami statodinamicheskoj funkcii [Comparative characteristics of the attitude to the limited possibilities of their health of persons with congenital and acquired disorders of the statodynamic function], *Psihologicheskaja nauka i obrazovanie* [Psychological Science and Education], 2010. No. 5. P. 77-86, [in Russian].
5. Fominova A. N. Zhiznestojkost' lichnosti [Resilience of the individual], (Prometey, Moscow, 2012, 152 p.), [in Russian].
6. Leontiev D.A., Rasskazova E.I. Test zhiznestojkosti [Test of vitality], (Smysl, Moscow, 2006, 65 p.), [in Russian].
7. Verbruggen A. A. Zashhitnye mehanizmy i koping-strategii u detej s dvigatel'nymi narushenijami i ih roditelej: avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk [Protective mechanisms and coping strategies in children with motor impairments and their parents: author. dis. ... Cand. Psychol. Sciences], Saint-Petersburg., 2008, 23 p., [in Russian].

Авторлар туралы мәлімет:

Молдасан Қ.Ш. – корреспонденция үшін автор, педагогика ғылымдарының кандидаты, педагогика және білім беру менеджмент кафедрасының аға оқытушысы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан.

Сағынбаева Г.Қ. – корреспонденция үшін автор, «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» мамандығының 2 курс магистранті, педагогика және білім беру менеджмент кафедрасы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан.

Нұрдаулет П. – «Педагогика және психология» мамандығының 2 курс магистранті, педагогика және білім беру менеджмент кафедрасы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан.

Moldasan K.Sh. – Corresponding author, Department of Pedagogy and Management of Education, Senior Lecturer, Candidate of Pedagogical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.

Sagynbaeva G.K. – Corresponding author, The 2nd year Master student in Social Pedagogy and Self-knowledge, Department of Pedagogy and Education Management, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.

Nurdaulet P. – The 2nd year Master student in Pedagogy and Psychology, Department of Pedagogy and Management of Education, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.